

עבודת נוער ביערות - ערך או תכלית?

ממדרגה ראשונה ותרומה כלכלית נאותה בצידו, למארחים. עבודת הנוער אז היתה רק אחד המאפיינים של חברה אשר לא חרתה על דגלה את הסיסמא "מגיע לי". פועלי הייעור של שנות ה-50 היו עולים חדשים. רובם לא החזיקו בידיהם מעודם כלי עבודה כלשהי. גם קשיי האקלים לא הקלו במיוחד ואף לל פי כן התוצאות ידועות. ואילו כיום, רובם המכריע של אנשי הייעור (ולא רק הם) מבטלים כלאחר יד את הרעיון, כי העבודות שאינן מחייבות מיומנות מיוחדת תוטלנה על הנוער. כולם מוכנים לראות בהצעה זו מפעל חינוכי גרידא. המיעוט מוכן למסור במסגרת זו (המפעל החינוכי) לבני הנוער את העבודות הפשוטות ביותר, גיזום והוצאת גזם בלבד! רק בודדים מוכנים ל"הסתכן" במסירת עבודה אחראית יותר, כגון

משרות (מאמצות ניכר) "בבתי אצילים" הפכו מזמן לסמל מעמד.

"חוטבי עצים ושואבי מים" מפעילים חלק נכבד מדי במשק הישראלי. גם מפעלים ציוניים מובהקים (אוי לאותה בוש) נזקקים להם. ונשאלת השאלה: האם אין מוצא ממצב זה?

התשובה כמובן אינה פשוטה ואינה אחת. אך לפני כן צריך שתהיה הסכמה לאומית שהמצב בלתי נסבל או לפחות רע מאד.

חלק מהתשובה מצוי בעוצמה הגלומה בבני הנוער.

עבודת נוער במסגרת מחנות עבודה, היתה בעבר תופעה מובנת מאליה. ההספק ואיכות העבודה לא היו כלל נושא למחלוקת. שכן פרט לעובדה שהתוצאות (כרגיל) היו טובות, ברור היה כי זהו מפעל חינוכי לאומי

מאת יגאל סלע

עידור, או נטיעה, אך גם זאת בהיקף חסר-משמעות כלכלית.

ובפועל, עובדי הכפיים בקק"ל, כרגיל, הם ערבים משני עברי הקו הירוק אך בגלל קשיי תקציב מופעל כח עבודה זול זה בהקף **קטן בהרבה** מהרצוי והדרוש לפי המצב בשטח.

מאז שנות ה-50 ועד היום, חלה בארץ בתחום עבודת הכפיים מהפכה של ממש.

הציבור היהודי, אשר שאף בזמנו ואף הצליח לבצע כל עבודה במו ידיו, זנח רעיון זה לטובת כל עיסוק אחר, שאינו מחייב עבודה פיזית או בלשון אחרת "עבודה שחורה". עבודה פיזית נחשבת אצלנו כיום בלתי מוכוונת, אם לא בזויה.

האם באמת נגזר עלינו כי את בתי השימוש ברכבת ינקו נערים מעזה? ב-11.3.83 "קבע" מנהל שרות התעסוקה (בשידור ברדיו) כי "אבד הכלח" על עבודת כפיים בארץ! האמנם?

קביעה זו, הגם שהיא נחלת רבים, רחוקה מלהיות מדויקת ומתאימה לצרכי המשק והחברה הישראלית. נראה שאין בכך יותר מאשר תירוץ והשלמה שבחולשה עם מצב, אליו נקלעה חברתנו וממנו אין קברניטי החינוך והמשק יודעים כיצד להחלץ. המצב והתירוץ כאחד, מהווים סימן היכר נוסף להחלשותה של התנועה הציונית. לקק"ל הנתונים לשמש מנוף חשוב, אם לא עיקרי לשינוי מצב זה, שכן הוא הצרכן הגדול (לפחות בכח) בארץ של עבודת כפיים, במפעלים אשר חשיבותם העיקרית אינה נמדדת בתמורה כספית מיידית.

במחנות השרות הלאומי המשולב (מפעל משותף לגדנ"ע, של"ח, קק"ל ורשות שמורות הטבע) שהונהג לאחרונה, נעשה ניסיון לחדש תקנים (נורמות) חברתיים שהיו מקובלים בעבר ותמציתם: תמורת הפרט לצרכי הלאום — בעבודה! במחנות אלה שוהים בני הנוער (במסגרת האירגונית של ביה"ס) 6 ימים בשבוע, מתוכם 4 מוקדשים לעבודה.

כאן נחשפת שוב חולשתנו העיקרית לעניין זה: השיכבה הבוגרת של מארגנים, מפקדים, ומחנכים אינה מתפקדת כראוי (אם בכלל) כשמדובר בעבודה.

לדוגמה: ביום עיון של של"ח שהוקדש לשרות הלאומי, נמצא זמן

לדיון בנושא "העבודה כערך", אך לא ב"ערך העבודה".

או: מורות ומורים, המלווים את התלמידים, אינם מסוגלים לעבוד ביחד עם חניכיהם בשל העדר החוסן הנפשי להתגבר על חולשה פיזית, שאכן קיימת. ואפילו בין יערני קק"ל יש כאלה, אשר אינם יכולים לשמש כמנהיגות עובדת. אין כיום בארץ מנהיגות עובדת ראויה לשמה, ובאין דוגמה אישית לא יעזרו דיבורים והחלטות!

לתיקון המצב נדרש מאמץ לאומי כביר, לבניית התשתית מהיסוד. שכן, כמעט כל המנהיגות הצעירה, המפעילה במישרין את בני הנוער, שייכת לדור ה-Dolc Vita (שהתחיל להתפתח לאחר מלחמת ששת הימים), ואילו עמדת המנהיגות הממלכתית באה לידי ביטוי בחוזר המנהל הכללי של משרד החינוך בעניין מחנות השרות הלאומי.

לפי חוזר זה העבודה היא ערך, אך לא נזכר שהיא גם תכלית. אין בה התייחסות להספקים, שיטות וכיו"ב עניינים אשר בלעדיהם אין גם תפוקה.

וכיצד נראים פני הדברים בשטח? טענת היערכים, לדוגמה, שאין אפשרות להסתמך על הנוער לצורך ביצוע עבודות ייעור בהיקף נרחב, נכונה רק בחלקה ולא בכל תנאי.

הטענה מבוססת על הספקים נמוכים ואיכות ביצוע נמוכה המאפיינים חלק ניכר של קבוצות הנוער. אך מתברר, כי הכנה נפשית מתאימה, ארגון נכון, כלים תקינים ומעל לכל — דוגמה אישית, של המחנכים בעיקר, תורמים להגדלת המניע (מוטיבציה) ולתוצאות עבודה שאינן נופלות לעיתים מאלה של פועלים מקצועיים.

במחלקה לנוער הצטברו נתונים המוכיחים כי גם בתנאים הקיימים ניתן להגיע להספקים ממוצעים השווים כ-1/3 מיום עבודה של פועל. שיכלול המערכת כולה עשוי להביא אותנו להספקים שוויערך ל-1/2 מיום עבודה של פועל ויותר.

שוב, אם נתבסס על ניסיון העבר הרחוק, בני-נוער מסוגלים ל"הזיז הרים" והנוער של היום אינו גרוע מהנוער של שנות ה-50 או ה-40. אם יש מקום להאשים משהו, הרי אלה הם אך ורק מבוגרים.

מובן, כל האמור לעיל חסר כל ערך, אם לא תיווצר הסכמה לאומית,

המכירה בעובדות ובצורך לשנותן. ואם אכן תיווצר הסכמה זו, מן הראוי שתביא בעקבותיה תוכנית ארוכת-טווח, שתכלול שתי מטרות בסיסיות:

(א) יצירת נורמה חברתית המחייבת הגדלת תרומת הפרט לטובת הכלל.

(ב) סגירת פערים בתחום צרכי המשק הלאומי ע"י בני נוער.

להשגת שתי המטרות, יש לכלול בתכנית את כל בני הנוער מכיתה ה' ועד י"א ואם יימצאו אפיקי העסקה מתאימים (כגון נטילת חלק פעיל בניקוי היער), גם כיתות נמוכות יותר.

שתי המטרות מחייבות הפעלת הנוער כבר בגיל צעיר מאד.

הרי המארגנים, ו/או המשתתפים בפועל בשרות הלאומי יודעים היטב כי אחיזה נכונה של כלי, משור לדוגמה, אינה נקנית ב"כ"ר געגוע ושמירה על קצב עבודה אחיד מחייב הרבה ניסיון מוקדם.

החינוך לעבודה ולמימוש שתי המטרות הנ"ל, מחייב לבוא, ככל לימוד אחר, תוך כדי התנסות ובהדרגה.

ואם לפי חישוב מסויים, יש לשאוף ל-10-15 ימי עבודה שנתיים (לא רק על חשבון ימי לימוד) בכיתות י"א, ובגיל זה יש לדרוש מהנוער תפוקה של ממש. צריך, כאמור, להתחיל כבר בכיתה ה' ואולי גם בנמוכות יותר.

תפוקה של ממש צריכה להיות שוות-ערך לפחות ל-1/2 יום עבודה של פועל (לפי תקנים מקובלים כיום במשל) ב-6-7 שעות, כדי להצדיק את מחיר ההפעלה, גם מהבחינה הכלכלית!

כבר היום ניתן להפעיל 100,000 ימי עבודה בשנה.

תוך כדי שכלול כל המערכת ניתן להגיע ב-3-5 שנים ל-250,000 ימי עבודה בשנה ויותר.

החברה שלנו תיראה אז אחרת וגם הסביבה הפיזית!

כאשר בני הנוער יהיו שותפים של ממש לטיפול ביערות נטועים וטבעיים כאחד, תפרוצנה פחות שריפות והקשר אל הארץ יהיה משמעותי יותר.

דרכים ורעיונות להפעלת נוער לא חסרים, אך בכל סדר-עדיפויות שייקבע, מן הראוי כי בראש הסולם תוצב "עבודת הארץ", בחקלאות, בגנים הלאומיים וכיוצ"ב.